

The logo features a large green key shape. The head of the key is a circle with a blue center, and the shaft is a solid green bar. The background is a solid blue rectangle.

Factsheet

Achtergrond informatie

MVO en Green Key

2016 t/m 2018

Green Key

INLEIDING

Het keurmerk Green Key is een instrument waar ondernemers vrijwillig aan deelnemen. Het keurmerk zegt iets over de mate waarin Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) onderdeel is van de bedrijfsvoering van de deelnemende organisatie. Een centraal uitgangspunt daarbij is de boven wettelijkheid van de inspanningen. **Voldoen aan geldende wet & regelgeving is het vertrekpunt!, Green Key vraagt meer van de deelnemers.**

Green Key kent verplichte en optionele (door de ondernemer zelf te kiezen) maatregelen. Het aantal optionele maatregelen wat de onderneming heeft ingevoerd bepaalt het niveau: brons, zilver of goud. De ondernemer kiest zelf het niveau dat en de optionele maatregelen die hij bij zijn bedrijf vindt passen. Dat betekent dan ook dat de bedrijven onderling zullen verschillen in de mate waarin duurzaam ondernemen controleerbaar is toegepast.

Green Key groeit mee met de ontwikkelingen op het gebied van MVO en Duurzaamheid. Het wil ondernemers stimuleren verder door te groeien op het thema duurzaamheid. Eens in de 3 jaar worden de normen herzien, hierbij worden ook de deelnemende organisaties betrokken.

In dit document treft u achtergrond informatie rondom het thema duurzaamheid. Conform de opzet van de Green Key handleidingen wordt per hoofdstuk achtergrond informatie gedeeld en verwezen naar interessante websites.

Omdat de dynamiek van de toeristisch recreatieve sector hoog is, is een document als dit nooit af. Steeds dienen zich nieuwe ontwikkelingen en inzichten aan. Heeft u suggesties ter verbetering van deze bijlage of heeft u informatie die kan worden toegevoegd? Neem dan contact op met de Green Key organisatie via greenkey@kmvk.nl. Uw bijdrage wordt gewaardeerd.

Inhoudsopgave

INLEIDING.....	2
1. Management.....	4
2. Communicatie.....	6
3. Maatschappelijke betrokkenheid	8
4. Water	9
5. Reining	10
6. Afval	11
7. Energie	13
8. Bouwen & Groen.....	16
9. Mobiliteit.....	17
10. Eten & Drinken.....	19
11. Inkoop	21
12. Textiel.....	22

1. Management

1.1 Wet- en regelgeving

Van deelnemers aan de Green Key wordt verwacht dat zij voldoen aan geldende wet & regelgeving. Omdat Green Key verschillende programma's kent voor een groot aantal bedrijven is ook een groot aantal wetten en regels van toepassing.

De beste manier om een overzicht te krijgen van wat op uw bedrijf aan wet & regelgeving van toepassing is u te laten informeren door specialisten op dit vlak. Deze vindt u bij de overheid maar ook bij de kamers van koophandel, brancheorganisaties en adviesbureaus.

Voor de Green Key relevante wetgeving

Voor de Green Key is het van belang dat u extra goed in beeld heeft welke milieu gerelateerde wet & regelgeving voor u van belang is. We noemen kort enkele relevante wetten, besluiten en regelingen:

- De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) regelt per 1 oktober 2010 de 'omgevingsvergunning'. De omgevingsvergunning is één geïntegreerde vergunning voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu.
- Alle bedrijven vallen in principe onder de Wet Milieubeheer. De bij Wet Milieubeheer horende activiteitenbesluit regelt echter specifiek of u vergunningplicht bent, melding plichtig of direct onder het activiteitenbesluit valt. Het gros van de bedrijven heeft meldingsplicht.
- De Energy Efficiency Directive (EED) is een Europese richtlijn. Deze regelgeving is op 10 juli 2015 in Nederland opgenomen in de 'Tijdelijke regeling implementatie Richtlijn energie-efficiëntie'. Vanaf 5 december 2015 zijn organisaties verplicht een energiebesparings-onderzoek (energie-audit) op te laten stellen. De audit dient elke 4 jaar opnieuw worden uitgevoerd. Op de site van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland wordt de regeling toegelicht.

Wilt u meer weten over energie –en milieu wet & regelgeving ?

- Energy Efficiency Directive (EED) - <http://www.rvo.nl/kansen-voor-energie-efficiency-met-nieuwe-richtlijn-eed>
- Een uitgebreide toelichting op de Wet milieubeheer, de Wet bodembescherming en veel andere relevante wetgeving treft u aan op www.infomil.nl of www.rvo.nl.
- De activiteitenbesluit internet module (AIM) staat op www.infomil.nl/aim.

1.2 Registratie

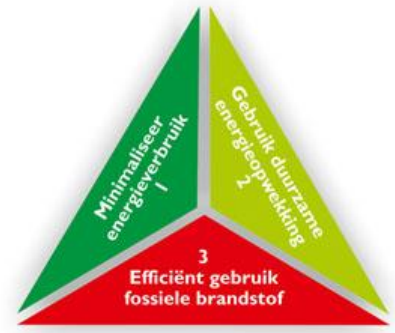
Green Key vraagt van haar deelnemers jaarlijks de gegevens rondom minimaal gas, water, elektra te registreren. Een goede registratie is het vertrekpunt voor een controleerbaar energiebeleid. Door te registreren en meten weet u welke doelen u kunt stellen en of u ze behaald heeft. Een registratie op jaarbasis is de maximale termijn om inhoudelijk te kunnen sturen. Een registratie per kwartaal of maandelijks geeft u meer mogelijkheden en inzichten. Hetzelfde gaat op voor de wijze van registreren, alleen de totalen of registreert u apart de gegevens van het zwembad, het restaurant of de verschillende delen van uw organisatie. Hoe meer u weet hoe meer u kunt (bij)sturen, vergelijken en doorrekenen.

Door de toenemende automatisering komen steeds meer programma's en apparaten beschikbaar die u kunnen ondersteunen bij het inzichtelijk krijgen van uw stromen.

Met betrekking tot energiebesparing adviseren wij uit te gaan van het principe **Trias Energetica**, een ruggensteun in het geven van richting aan uw inspanningen:

De drie stappen zijn:

1. Terugdringen van onnodig energieverbruik, bijvoorbeeld energiebesparing in de vorm van goede warmte isolatie of het gebruik van spaarlampen;
2. Voor de resterende behoefte zoveel mogelijk duurzame energie inzetten, bijvoorbeeld wind, zon of biomassa (groene stroom);
3. Zuinig en efficiënt gebruik maken van fossiele bronnen, als duurzame energie niet volstaan.

Wilt u meer weten over registratie van uw verbruiken ?

Enkele aanbieders van monitoringssystemen zijn:

- www.priva.nl
- www.hello-energy.com
- www.erbis.nl
- www.metsens.nl
- www.energiemissie.nl
- www.swycs.com

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die producten en diensten rondom wet & regelgeving en registratiesystemen.

2. Communicatie

De meerwaarde van het Green Key keurmerk komt onder andere voort uit het communiceren van uw inspanningen rondom Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen naar uw gasten, leveranciers, medewerkers, lokale omgeving en de overige partijen waar u mee samenwerkt (stakeholders). Een juiste manier van communiceren over MVO zorgt voor een hogere gast- en medewerkerstevredenheid en een betere relatie met uw stakeholders.

Communicatie is een vak apart en verdient daarom binnen bedrijven de juiste zorg en aandacht. Zorg voor een tactvolle manier van communiceren over MVO en blijf uit de buurt van 'green washing', want niemand zit te wachten op bedrijven die zich beter voor doen op MVO gebied dan ze in werkelijkheid zijn.

Gastbeleving

Nog meer rendement haalt u uw MVO inspanningen indien u de duurzaamheid onderdeel maakt van de gastbeleving. In een vereenvoudigde opzet kunt u dit bereiken door de volgende 7-stappen te volgen:

1. **Sluit aan bij een (groter) maatschappelijk ideaal**

2. **Maak van uw medewerkers ambassadeurs**

3. **Laat duurzaamheid terugkomen door de gehele organisatie**

4. **Breng duurzaamheid als unieke, leerzame ervaring**

5. Werk samen met (lokale) groene partners

6. Kies voor lokale producten

7. Stimuleer duurzaam gedrag van uw gasten

Wilt u meer weten over MVO en communicatie?

- Hoe en waarom communiceren over MVO – www.mvonderland.nl/communicatie-en-marketing/nut-en-noodzaak
- Handig tool rondom mogelijke communicatie uitingen – www.mvonderland.nl/mvo-communicatiewijzer
- Hoe schrijf ik een MVO jaarverslag - www.globalreporting.org/resource/library/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf

Organisatie die op een opvallende manier over MVO, duurzaamheid en Green Key communiceren zijn:

- Suitehotel Pincoffs: www.hotelpincoffs.nl
- Conscious Hotels: www.conscioushotels.com
- Landal Greenparks: www.landal.nl

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die u kunnen ondersteunen in het verbeteren van uw communicatie en klik [hier](#) voor leveranciers die een MVO training kunnen verzorgen voor uw medewerkers.

3. Maatschappelijke betrokkenheid

Door maatschappelijk betrokken te ondernemen creëert de deelnemer niet alleen waarde en goodwill voor de eigen organisatie, maar is de organisatie ook van toegevoegde waarde voor de lokale omgeving, maatschappelijke organisaties en mensen met een beperking.

Ook hier is het 7-stappenplan uit het hoofdstuk communicatie weer van belang door het kiezen van de juiste vrienden, het aansluiten bij een groter ideaal en het verheerlijken van lokale bijzonderheden. Kies voor het samenwerken met maatschappelijke organisaties die bij uw organisatie passen en waarmee u raakvlakken heeft. Zet uw medewerkers in bij het organiseren van evenementen met maatschappelijke organisaties.

Kijk niet alleen naar mondiale of landelijke maatschappelijke organisaties, maar kijk ook naar lokale maatschappelijke organisaties. Het samenwerken met de 'local community' zorgt voor een goede band met de lokale omgeving, wat zich uiteindelijk altijd positief zal uitbetalen. Denk daarbij niet alleen aan financiële ondersteuning van sportverenigingen, maar ook aan het organiseren van (kerst)diners voor families in de bijstand, het geven van voorlichtingen op lokale scholen en het samenwerken met lokale leveranciers.

Ook het inzetten van personen met een **arbeidsbeperking** valt onder dit begrip. Het inzetten van medewerkers met een arbeidsbeperking heeft de afgelopen jaren een vlucht genomen door de invoering van de Participatiewet. Voorbeelden van medewerkers met een arbeidsbeperking zijn mensen met een lichamelijke- of geestelijke beperking, langdurig werklozen, re-integrerende ex-criminelen, etc. In de meeste gevallen zijn subsidies voorhanden om deze doelgroep in dienst te nemen en zijn ze door hun achtergrond en motivatie een verrijking voor uw organisatie.

Wilt u meer weten over Maatschappelijke Betrokkenheid?

- www.mvonderland.nl/maatschappelijk-betrokken-ondernemen/wat-is-mbo
- www.ondernemersplein.nl/wetswijziging/quotumregeling-participatiewet

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die u kunnen ondersteunen bij het invullen van uw maatschappelijke betrokkenheid.

4. Water

Schoon drinkwater wordt in grote delen van de wereld steeds schaarser en waterzuivering is een vrij kostbare aangelegenheid. U betaalt niet alleen voor de inname van water via het waterleiding bedrijf maar er zijn ook nog andere heffingen van toepassingen. De wetgever schrijft voor dat indien uw bedrijf meer dan 5.000 m3 water per jaar verbruikt u verplicht bent om (waar mogelijk) milieumaatregelen te nemen die het waterverbruik verminderen. Door aan Green Key deel te nemen voldoet u aan deze verplichting.

Voor Green Key gelden uitstroomeisen voor wastafelkranen, douches en toiletten. Deze worden steekproefsgewijs bij de keuring gecontroleerd. Om dit te bereiken kunt u gebruik maken van systemen om de wateruitstroom te reduceren.

Maar let op, de wateruitstroom uit de tappunten kan fluctueren. In gebouwen met etages of op grote terreinen aan het eind van de toevoerleiding wordt gewoonlijk een hydrofoor (drukverhoger) toegepast om dit te ondervangen. Echter hoe dicht de kraan of douche bij de hydrofoor zit, hoe hoger de voordruk daar zal zijn en dat betekent in het algemeen juist meer wateruitstroom op dit punt. Om dit bij te sturen wordt dan vaak per aftakkingen in de waterleiding een reduceerventiel geplaatst.

U dient voor de Green Key echter een maximale wateruitstroom te garanderen. Dit betekent dat u het best wat kunt experimenteren met de verschillende reduceersystemen en het beste zelf de uitstroom van kranen en douches kunt meten. Dit kan met behulp van een doorstroommeter maar ook met een stopwatch en een emmer met liter aanduiding.

Natuurlijk bestaan er nog meer opties om het gebruik van kraanwater terug te brengen. In de praktijk zien we het gebruik van waterloze urinoirs toenemen, wordt regenwater hergebruikt, neemt het watergebruik door het toepassen van goede schoonmaakplannen zichtbaar toe. Ook worden de spoelmomenten rondom het zwembad door nieuwe technieken teruggebracht. Maar ook dient u bij de aanschaf van nieuwe (vaat)wasmachines alert te zijn. De juiste keuze kan u zomaar een paar honderd liter water op jaarbasis schelen.

Wilt u meer weten over water(besparing)?

- **Douchen met minder water:** www.duurzaammb.nl/tips/tip/691/waterbesparende-douchekop-of-doorstroombegrenzer/
- **BREEAM:** www.dgbc.nl/actueel/nieuwsarchief/water-besparen-%C3%A9n-breeam-nl-punten-halen
- **Sandostine Preval:** www.sandostine-preval.nl/?lang=nl&pag=pres
- **Eco shower:** www.ecoshower.nl/nieuws-NL/index.html

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die producten rondom waterbesparing leveren.

5. Reiniging

Sanitair en interieur worden vanuit hygiëne- en onderhoudsoogpunt gereinigd. Hiervoor worden veelal schoonmaakmiddelen ingezet om dit te bewerkstelligen. Vanuit milieu- en duurzaamheidsoogpunt zijn een aantal zaken van belang:

1. Gebruik microvezeldoekjes bij de reiniging. Gebruik ze op de juiste manier zodat nog maar op een beperkt aantal plaatsen schoonmaakmiddelen gebruikt hoeft te worden.
2. Als er schoonmaakmiddel gebruikt moet worden gebruik dan een sanitair- en interieurreiniger voorzien van een erkend milieukeurmerk zoals bijvoorbeeld Europees Ecolabel, Nordic Swan of Blauwe Engel.
3. Zorg voor een optimale dosering van het schoonmaakmiddel. Te veel laat resten achter na reiniging en is duur door een te hoog verbruik. Te weinig dosering reinigt onvoldoende waardoor het gewenste effect niet bereikt wordt.

Milieu impact

Veel was actieve stoffen hebben negatieve effecten op het waterleven. Ze zijn giftig doordat ze de beschermende laag van waterorganismen aantasten. Onderzoek toont aan dat een concentratie van slechts 1 deeltje per miljoen van sommige was actieve stoffen een dodelijk effect kan hebben op kikkereitjes. Verder zijn sommigen persistent van aard en worden in waterzuiveringsinstallaties niet afgebroken.

Chloorbleekmiddelen (natriumhypochloriet) zijn binnen Green Key niet toegestaan. De hygiënische werking is maar zeer beperkt en vaak van zeer korte duur. Bovendien is het product slecht voor het milieu. In het riool of de waterzuiveringsinstallatie kan hypochloriet chemische verbindingen vormen met andere organische stoffen zodat zeer giftige metabolieten (omzettingsproducten) ontstaan.

Gebruik van chloorbleekmiddelen vormt bovendien een ernstige belasting voor de ademhalingswegen. In combinatie met andere schoonmaakmiddelen kan het giftige chloorgas gevormd worden. Dit is een bijtend gas dat onmiddellijk op de ademhaling slaat. Goede alternatieven zijn de toepassing van verdunde waterige oplossingen met perboraten, waterstofperoxide en (per)azijnzuur.

Probiotica

In schoonmaakproducten op basis van probiotica zitten geen voor het milieu schadelijke bestanddelen. De biologische bestanddelen in de probiotica producten zijn diverse soorten sporen van micro-organismen. Wanneer deze sporen in een voor hen gunstige omgeving terechtkomen, zullen ze ontkiemen tot micro-organismen. Deze micro-organismen komen in de natuur veel voor en scheiden op hun beurt weer enzymen af die vuil (o.a. eiwitten, vetten en koolhydraten) afbreken. Met de restproducten voeden de micro-organismen zich. Zo kunnen ze overleven, zich vermeerderen en continu vuil en nare geurtjes opruimen. Wanneer het vuil opgeruimd is, sterven de micro-organismen af. Door probiotica op deze manier in te zetten kunnen we op een bijzonder milieuvriendelijke en onschadelijke manier schoonmaken met een langdurig reinigend effect.

Meer weten over verantwoord reinigen?

- www.duurzaammb.nl/tips/tip/831/maak-milieuvriendelijk-schoon/
- www.nvz.nl/internet/pages/template.php?rID=507&PHPSESSID=dd2e50812ec96dfbe68605ec7da215b3
- <http://www.cleantotaal.nl/artikelen/N6N425/Artikelen/Probiotische-reinigers-deel-1-grondprincipes-en-werking>

Green Key etalage

klik [hier](#) voor leveranciers die producten rondom verantwoord schoonmaken leveren.

6. Afval

Doordat in vroegere tijden uitsluitend materialen uit de directe omgeving gebruikt werden om gebruiksvoorwerpen van te maken was het afval dat ontstond over het algemeen zeer goed biologisch afbreekbaar. Bovendien werd er 'lang' gedaan met gebruiksvoorwerpen zodat de doorlooptijd tussen productie en weggooien ook lang was.

Sinds het gebruik van aardolieproducten en de introductie van de consumentenmaatschappij is dat veranderd en worden grote hoeveelheden grondstoffen omgezet in gebruiksvoorwerpen met een (zeer) korte doorlooptijd. Hierbij ontstaat na gebruik zeer veel afval en verdwijnen grondstoffen in hoog tempo.

De oplossing was in eerste instantie weggooien maar hierdoor ontstonden grote kunstmatige bergen: de storthopen. Wet en regelgeving maakte daar een eind aan. Nu is storten alleen maar toegestaan voor enkele stoffen. De overige afvalstromen dienen gerecycled te worden en als laatste stap verbrand in een afvalverbrandingsoven ten behoeve van energieopwekking.

Het ontstaan van afval is daarom een complex probleem waarvan het ontstaan vanuit het oogpunt van duurzaamheid bestreden moet worden. De afgelopen jaren is afvalscheiding aan de bron en recycling gemeengoed geworden. Ook de na scheiding van de restfractie door de afvalverwerkers gaat steeds beter.

Een andere inrichting van de economie en eigendomsrecht van grondstoffen moet hier verandering in brengen. De circulaire economie moet ingericht worden waarbij de insteek is dat grondstoffen in eigendom blijven bij de producent en ze niet in kwaliteit achteruit gaan waardoor ze veelvuldig ingezet kunnen worden.

Vanuit wet- & regelgeving bent u als ondernemer verplicht om aan afvalscheiding te doen. Dit volgt uit het Landelijk Afval Plan (LAP) en het activiteitenbesluit (wet milieubeheer). De Green Key vraagt van u aan wet- & regelgeving te voldoen en aanvullend hierop via verschillende normen aan afvalpreventie en aan extra afvalscheiding te doen.

Tabel herleiding afvalscheiding

Afvalstof	Richtlijn afvalscheiding (maximale herbruikbare hoeveelheid per week in het restafval)
Papier en karton	0 kg
Elektr(on)ische apparatuur	0 kg
Folie	0 kg
Kunststof bekertjes	± 500 bekertjes
Overige kunststoffen	25 kg
GFT/Swill	200 kg
Groenafval	200 kg
Houten pallets	2 pallets (± 40 kg)
Overig houtafval	40 kg
Glazen verpakkingen	½ rolcontainer van 240 liter (± 30 kg)
Metalen	40 kg
Textiel	40 kg
Glas- en steenwol	25 kg

Meer weten over afval en afval scheiden?

- www.milieucentraal.nl/afval/afval-scheiden-en-recyclen/

- www.afvalscheiden.nu/
- www.duurzaammb.nl/tips/tip/530/afspraken-met-afvalinzamelaar-over-afvalscheiding/
- www.meldpuntverpakkingen.nl/meldpunt-verpakkingen/veel-gestelde-vragen/346/waarom-is-het-beter-om-het-afval-te-recyclen.html
- www.mvonderland.nl/circulaire-economie

Green Key etalage

klik [hier](#) voor leveranciers die producten rondom afvalverwerking kunnen leveren.

7. Energie

Net als mensen voedsel nodig hebben om te functioneren draaien installaties en machines op energie. Deze benodigde energie (elektriciteit of gas) komt momenteel nog voor het grootste deel van het gebruik van fossiele energiebronnen (olie, gas, steenkolen, uranium, etc.). Groot nadeel van het gebruik van deze energiebronnen is het vrijkomen van stoffen (o.a. fijnstof, koolstofdioxide, etc.) welke nadelig zijn voor mens en milieu. Met name de CO₂ zorgt voor opwarming van de aarde met als gevolg o.a. stijging van de zeespiegel door het smelten van de ijskappen en gletsjers.

Het is daarom van belang het gebruik van energie in het algemeen terug te dringen, maar meer specifiek het gebruik van fossiele energiebronnen te verminderen en meer gebruik te gaan maken van alternatieve duurzame en hernieuwbare energiebronnen zoals bijvoorbeeld zon, wind en biomassa, maar ook warmte koude opslag (WKO) en geothermische energie kunnen hierbij een rol spelen.

Verlichting

Licht is essentieel om goed te kunnen functioneren. In gebouwen maken we gebruik van kunstlicht om de gewenste lichtsterkte te realiseren. Het gebruik van kunstlicht vraagt energie, daarom is ook verlichting een belangrijk thema binnen Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

Hoe verduurzamen we ons lichtplan?

Plan van aanpak:

- Maak overdag zoveel mogelijk gebruik van toetreding van daglicht en zo weinig mogelijk gebruik van kunstlicht,
- Gebruik kunstlicht zo efficiënt mogelijk:
 - Verlichtingsplan over de dag
 - Lamptype(s)
 - Door verlichting per ruimte van moment tot moment goed te bepalen
 - Over de dag
 - Bij afwezigheid van mensen alleen oriëntatieverlichting
 - Door gebruik daglicht en bewegingssensoren want onnodig gebruik leidt tot meer energieverbruik en dus hogere kosten

Green Key vraagt u om alleen energie efficiënte verlichting en sensoren toe te passen. Dit betekent dat al uw verlichting minimaal 40 lumen per watt aan lichtopbrengst moet hebben. In de praktijk zijn dat de volgende lampen: PL, TL, hoogfrequent-, gasontlading-, spaar- en LED-lampen. Gloeilampen en halogenen voldoen niet omdat die maar een lichtopbrengst hebben van 17-20 Lumen/Watt. De rest van de energie wordt in warmte omgezet. In de meeste gevallen zijn uw gloei- en halogeenlampen goed te vervangen door een energie efficiënte variant in de bestaande armaturen, we noemen dat retrofitting.

Energieopwekking

De ontwikkelingen rondom decentrale energie opwekking gaan snel. Ondernemers kijken niet meer alleen naar de mogelijkheden om zelf duurzame energie op te wekken, maar onderzoeken ook de mogelijkheden om dit gezamenlijk te doen. In de praktijk zien we o.a. de volgende (gezamenlijke) initiatieven:

- Zonnecellen voor elektraproductie : de PV cellen
- Zonneboilers voor het opwekken van warm water met de zon
- Gebruik omgevingswarmte : via een verzamelnetwerk (in contact met grondwater, oppervlaktewater en de buitenlucht) en warmtepomp wordt omgevingswarmte verzameld en opgewerkt tot gebruikstemperatuur.
- Warmte- en koudeopslag in de bodem.
- Geothermische of aardwarmte
- Biomassa ketels gebruiken houtpellets of houtsnippers

Elektriciteit

Ondanks dat we er in de praktijk weinig van merken, is niet alle stroom uit het stopcontact hetzelfde. In de markt komt u het volgende tegen:

Grijze stroom

Stroom die opgewekt is uit fossiele brandstoffen: olie, aardgas en kolen noemen we grijze stroom. Kenmerkend van deze fossiele brandstoffen is dat de voorraden van deze brandstoffen uitputbaar zijn (het raakt een keer op). Daarnaast wordt tijdens de productie van elektriciteit uit grijze energiebronnen veel CO₂ uitgestoten, hetgeen bijdraagt aan de wereldwijde klimaatverandering.

Kernenergie valt ook onder grijze energie. Net als olie, aardgas en kolen is de grondstof van kernenergie - uranium - eindig. Daarnaast blijft er gevaarlijk radioactief afval achter na de opwekking van kernenergie. Ook kunnen vraagtekens worden gezet bij de veiligheid van kernenergie.

Groene stroom

Elektriciteit opgewekt uit duurzame energiebronnen als wind, water, zon en aardwarmte noemen we groene stroom. Groene energie wordt opgewekt uit die onuitputtelijke bronnen, dus niet uit fossiele brandstoffen.

Een producent van elektriciteit die voldoet aan de eisen van het opwekken van duurzame energie ontvangt hiervoor een door de overheid ontwikkeld groencertificaat (Garantie van Oorsprong). Een energieleverancier kan deze groencertificaten van energieproducenten kopen. Dat wordt vermeld op Onafhankelijke instanties controleren de productiemiddelen en de certificaten.

Sjoemelstroom

Het systeem van Garanties van Oorsprong werkt goed, maar heeft een keerzijde. Doordat stroom groen 'gemaakt' wordt op basis van Garanties van Oorsprong uit bijvoorbeeld Noorse waterkrachtcentrales blijft de productie in Nederland sterk achter bij de consumptie (productie 2012: 12%, consumptie 2013: 36%). Het systeem geeft dus geen prikkels om meer duurzame stroom te gaan produceren, de op deze wijze groene gemaakt stroom noemen we *sjoemelstroom*.

Voor de groei van de hoeveelheid in daadwerkelijk duurzaam geproduceerde stroom is het dus van belang dat stroomverbruikers bewust kiezen voor Nederlandse Garanties van Oorsprong en de Noorse certificaten links laten liggen. Gelukkig zijn er ook energieleveranciers waar u terecht kunt voor echte Nederlandse groene stroom: [Raedthuys](#), [Windunie](#) en [Greenchoice](#).

Consumentenbond

De Consumentenbond onderzoekt jaarlijks welke stroomleveranciers het duurzaamst ondernemen. De resultaten over 2014 zijn hier te vinden: [http://www.consumentenbond.nl/tests/afbeeldingen/woning-huishouden/energie/DUURZAAMHEID_STROOMLEVERANCIERS_DEF_\(2\).jpg](http://www.consumentenbond.nl/tests/afbeeldingen/woning-huishouden/energie/DUURZAAMHEID_STROOMLEVERANCIERS_DEF_(2).jpg)

Groen gas

Door biomassa te vergisten of te vergassen kan men gas van aardgaskwaliteit maken. Het gas kan gebruikt worden om op te koken of als brandstof voor auto's. Het is nog niet mogelijk om veel gas op een milieuvriendelijke manier te maken. Als energiebedrijven zeggen dat ze groen gas leveren, is dat meestal 'gewoon' aardgas. Het energiebedrijf laat vervolgens bomen planten om de schade aan het milieu te compenseren. Op een paar plaatsen in Nederland wordt groen gas in het aardgasnet gebracht. Dat is vergelijkbaar met de manier waarop groene stroom in het elektriciteitsnet wordt gebracht. Groen gas is daarmee een goede vervanger van aardgas.

Meer weten over over duurzame energie en energiebesparing?

- Zonnepanelen: <http://www.milieucentraal.nl/energie-besparen/zonnepanelen/>
- Zonne energie: www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/duurzame-energie/inhoud/zonne-energie
- Windenergie: www.milieucentraal.nl/klimaat-en-aarde/energiebronnen/windenergie/
- Aardwarmte: www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/bodemenergie/aardwarmte
- Biomassa: www.duurzame-energiebronnen.nl/biomassa.php
- Verlichting: www.milieucentraal.nl/energie-besparen/apparaten-en-verlichting/energiezuinig-verlichten/
- Energieproblematiek: www.mvonderland.nl/energie-en-klimaat/nut-en-noodzaak
- Energiebesparen: www.infomil.nl/onderwerpen/duurzame/energie/energiebesparing
- Energiebesparen: www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/energie-besparen

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die producten rondom energie en energiebesparing leveren.

8. Bouwen & Groen

Bouwen

We bouwen huizen en gebouwen om ons tegen de elementen te beschermen. Het realiseren van deze gebouwen zelf is milieubelastend. Er zijn namelijk grondstoffen voor nodig die ergens vandaan komen:

- Stenen en dakpannen worden uit klei gebakken.
- Er wordt veel hout verwerkt, dit gaat ten kosten van bossen.
- Bitumen komt van aardolie.
- De meeste verven bevatten veel aardolie producten.

De vraag naar 'verantwoorde' bouwmaterialen groeit. Materialen die het milieu tijdens de bouw en tijdens het gebruik minder belasten zijn echter voor veel bouwbedrijven nog maar beperkt bekend. Ook de aandacht voor het hergebruik van bouwmaterialen groeit, maar staat eigenlijk nog in de kinderschoenen. Positief punt is dat de markt in beweging is en bijvoorbeeld de vraag naar hout met het FSC keurmerk al goed lijkt ingeburgerd.

Meer weten over duurzaam bouwen? Kijk een op: www.groenebouwmaterialen.nl en www.nibe.info.nl

Groen

Green Key deelnemers met een wat groter eigen terrein hebben te maken met structureel terrein- en groenonderhoud. Hieronder valt onder meer het inrichten van het terrein (met logistieke voorzieningen maar ook met beplanting), het in goede staat houden van wegen en paden, verwijderen van onkruid en het regelmatig snoeien van de aanwezige beplanting.

Recent is door vertegenwoordigers van de recreatiesector de Green Deal nummer 188 ondertekent. Hierbij is afgesproken dat het gebruik van bestrijdingsmiddelen stapsgewijs wordt afgebouwd. Vanaf 2016 is het gebruik van bestrijdingsmiddelen buiten de landbouw op een harde ondergrond niet meer toegestaan. Eind 2017 wordt dit verbod uitgebreid naar onverharde terreinen buiten de landbouw - Meer informatie vind u bij: <http://www.greendeals.nl/gd-188-recreatie/#sthash.ZC2tV2Cy.sMqzjg0Z.dpuf>

Daarnaast ligt er een uitdaging om de terreinen 'natuurlijk' en duurzaam in te richten. Dit begint met het meer gebiedseigen inrichten van uw terrein: verbeteren van de landschappelijke inpasbaarheid en het vervolgens toepassen van ecologisch groenbeheer. Een goed hulpmiddel hierbij is het uitwerken van een bedrijfsnatuurplan (BNP). Zo'n BNP bestaat onder meer uit:

- a) een globale inventarisatie van de huidige planten en bomensoorten op en rond het bedrijf en een beschrijving over aanwezige landschapselementen op en rond het bedrijf;
- b) een beschrijving hoe momenteel met die natuur op en rond het bedrijf wordt omgegaan en hoe in de toekomst (bijvoorbeeld op het gebied van snoeien, gras maaien, onkruid bestrijden);
- c) uitwerking in een beheersplan voor de natuur op en rond het bedrijf. In dit plan wordt gekeken naar de gewenste toekomstige ontwikkeling van de natuur.

Dit plan stelt u op in samenwerking met een deskundige. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen we u naar: <http://www.landschapsbeheernederland.nl/webwinkel>.

Green Key etalage

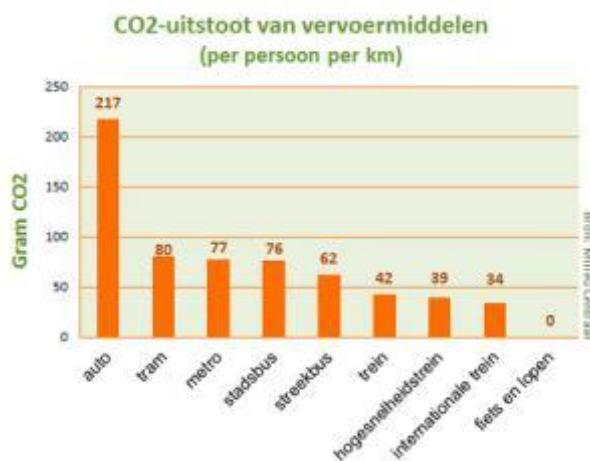
Klik [hier](#) voor leveranciers die u kunnen ondersteunen in het verduurzamen van uw inkoop van non-food producten.

9. Mobiliteit

De snelheid en manier waarop we ons verplaatsen wordt steeds efficiënter. Echter komt er bij mobiliteit nog veel uitstoot om de hoek kijken. Mobiliteit is verantwoordelijk voor circa 20-25% van de totale CO₂-uitstoot in Nederland. Daarnaast draagt mobiliteit nog steeds voor een aanzienlijk deel bij aan de totale uitstoot van stikstofoxiden (62%) en fijn stof (31%). Dit is nog exclusief internationale scheepvaart en luchtvaart.

Echter zijn er veel ontwikkelingen gaande om de uitstoot van mobiliteit te reduceren. De verkoop van elektrische- en hybride auto's is de laatste jaren explosief gestegen en ook de introductie van de waterstof auto laat niet lang meer op zich wachten. Daarnaast zijn er ontwikkelingen gaande dat steeds meer binnensteden hun poorten sluiten voor oudere, vervuilende auto's.

Naast lopen en fietsen is het gebruik van het openbaar vervoer het milieuvriendelijkst. De uitstoot van een treinrit levert per persoon 75% minder uitstoot op dan een gemiddelde autorit. Ook het gebruik van bussen, metro's en trams is minder milieubelastend dan het gebruik van auto's.

Green Key locaties hebben veel te maken met mobiliteit van eigen medewerkers, gasten en leveranciers. Op de volgende praktische manieren kunt u uw mobiliteit verduurzamen:

Leveranciers:

- Kies voor zoveel mogelijk lokale leveranciers
- Maak afspraken met leveranciers over het maximaal aantal leveringen
- Kies voor leveranciers met het 'Lean & Green' Award. Deze leveranciers zijn aantoonbaar bezig met het reduceren van hun uitstoot.

Medewerkers:

- Neem zoveel mogelijk medewerkers aan uit de eigen regio.
- Stimuleer openbaar vervoer of fietsgebruik bij de medewerkers door bijvoorbeeld geen parkeerkosten te vergoeden, een hogere reiskosten vergoeding aan te bieden wanneer medewerkers het openbaar vervoer gebruiken en het (deels) bekostigen van een fiets.
- Vergroen uw leasebeleid door alleen maar milieuvriendelijk auto's aan te bieden in het leasepakket.

Gasten:

- Stimuleer het gebruik van het openbaar vervoer van gasten door het communiceren van OV-informatie op de website en bij de receptie.
- Verkoop OV-tickets bij de receptie.
- Plaats elektrische oplaadpalen voor fietsen en auto's.
- Werk samen met taxicentrales met een groen wagenpark.

Wilt u meer weten over duurzame mobiliteit?

- Hoe verbeter ik mijn bereikbaarheid – www.gastvrijbereikbaar.nl
- Vergroenen van de transportsector – www.lean-green.nl/nl-NL/personal-mobility
- Duurzame mobiliteit volgens URGENDA - www.urgenda.nl/themas/mobiliteit
- Duurzame mobiliteit volgens de ANWB - www.anwb.nl/duurzame-mobiliteit
- De trein of toch maar de auto? - www.consumentenbond.nl/duurzaam-consumeren/extra/gemotoriseerd-verkeer-vergeleken/

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die u kunnen ondersteunen in het verduurzamen van uw mobiliteit.

10. Eten & Drinken

In de wereld van eten & drinken is momenteel een ware revolutie gaande. Na een hele reeks aan voedselschandalen wil de consument weer weten wat er op het bord ligt. Eerlijke, verantwoorde en lokale producten bieden een antwoord op deze toenemende vraag van de gasten.

Het aantal (duurzame) keurmerken op eet- & drinkwaren is momenteel niet meer te overzien voor de consument. Sommige keurmerken zijn betrouwbaar en andere zijn weer nietszeggend. Stichting KMKV heeft een keurmerkdocument samengesteld, waarin de Green Key deelnemers kunnen achterhalen welk keurmerk er door Stichting KMKV wordt goedgekeurd. Het document is te vinden via:

<http://www.greenkey.nl/gereedschappen>

Globaal gezien kunnen keurmerken op eet- en drinkwaren in 3 categorieën worden onderverdeeld:

<p>Keurmerken die aangeven of een product in een bepaalde streek is geproduceerd, bijvoorbeeld het Erkende Streekproduct. Producten uit de streek zijn met name bij toeristen enorm populair, omdat zij graag iets uit de streek waar zij vakantie vieren willen proeven. Daarnaast hebben streekproducten minder food miles (transportkilometers).</p>	
<p>Keurmerken die aangeven of een product natuur- en/of diervriendelijkheid is geproduceerd, bijvoorbeeld, het biologische keurmerk. Met name het dierenleed aspect is vol in de aandacht. Organisaties als Wakker Dier voeren actie tegen bedrijven die kip-, varkens- of rundvlees aanbieden. Ook bedrijven uit de horeca- en recreatiesector zijn afgelopen jaar aangeschreven door Wakker Dier om de inkoop van plofkip en ander dierenvriendelijk vlees te stoppen.</p>	
<p>Keurmerken die aangeven of een product eerlijk is geproduceerd en verhandeld, bijvoorbeeld het fair trade keurmerk. Dit keurmerk en soortgelijke keurmerken zijn alleen te vinden op uitheemse producten, zoals rietsuiker, bananen, koffie, etc.</p>	
<p>Naast bovenstaande thema's speelt ook in de visserij een hoop op het gebied van duurzaamheid. Oceanen worden in rap tempo leeggevisd en enkele vissoorten, waaronder enkele tonijnsoorten en paling, zijn zwaar overbevist. Om overbevissing te voorkomen zijn vangstquota afgesproken. Ook worden consumenten gestimuleerd om alleen vissoorten te kopen die niet zijn overbevist. Deze vissoorten zijn te herkennen in de VISwijzer in de groene, oranje en rode kolom. Daarnaast zet Stichting Vis&Seizoen zich in om alleen vissoorten in het juiste seizoen te vangen, zodat ze in de paaitijd met rust worden gelaten en er weer nieuwe generaties vis worden geboren.</p>	
<p>Ook het thema vegetarisch eten wordt steeds belangrijker. Na 70 jaar stijging van de vleesconsumptie is er sinds kort een afname van de consumptie van vlees. Met name het aantal flexitariërs (mensen die bewust meerdere dagen geen vlees eten) stijgt hard. Daar de vleesconsumptie verantwoordelijk is voor circa 10% van de totale CO2 uitstoot, is het eten van minder vlees beter voor het milieu.</p>	

Tenslotte speelt het thema rondom kraanwater in de horeca. Aangezien de kwaliteit van het Nederlandse kraanwater zeer goed is, schakelen steeds meer horecalocaties over op kraanwater, zodat het aantal food miles van het water wordt verminderd. Door kraanwater extra te filteren of in mooie kannen (met logo van het eigen bedrijf) aan te bieden, is de gast bereid geld te betalen voor kraanwater.

Wilt u meer weten over verantwoorde Food- & Beverage producten?

- www.monitorduurzaamvoedsel.nl/?AspxAutoDetectCookieSupport=1
- www.krnwtr.nl/
- www.goedevis.nl/
- www.visenseizoen.nl/
- www.milieucentraal.nl/voeding/vlees-vis-of-vega/vlees

An infographic titled "1 DAG ZONDER VLEES" (1 day without meat) with a star next to the number 1. It lists several environmental benefits: cycling 1.100 kilometers instead of driving, saving 1.100 liters of water (equivalent to 10 baths), saving 1/3 of daily carbon footprint, saving 1 degree Celsius in winter heating, saving 1 year of electricity usage, and saving 500,000 cars from the road. A lightbulb icon is also shown, representing energy savings. A small note at the bottom says "* 1 dag per week".

1*
DAG
ZONDER
VLEES

= 1.100 kilometer fietsen i.p.v. autorijden

= 1.100 liter water besparen (of 10 baden)

= 1/3 Eén derde van je dagelijkse voetafdruk

= 1° Onze thermostaat een hele winter 1 graad lager zetten

= 1 jaar geen gebruik maken van elektrische toestellen in huis

= 500.000 We zouden evenveel besparen als wanneer we een half miljoen wagens van de weg zouden halen

= 1 jaar een gloeilamp dag en nacht laten branden

* 1 dag per week

dS-Beeldverhaal © Tom Senck

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die u kunnen ondersteunen in het verduurzamen van uw menukaart.

11. Inkoop

Duurzaam inkopen kent zijn oorsprong bij de overheid. De gezamenlijke overheden (rijk, provincies, waterschappen en gemeenten) kopen per jaar voor bijna 60 miljard euro in. Echter waar de uitvoering van de overheden voor wat betreft het duurzaam inkopen nog niet geheel vlekkeloos verkoopt, heeft het bedrijfsleven dit vervolgens massaal overgenomen.

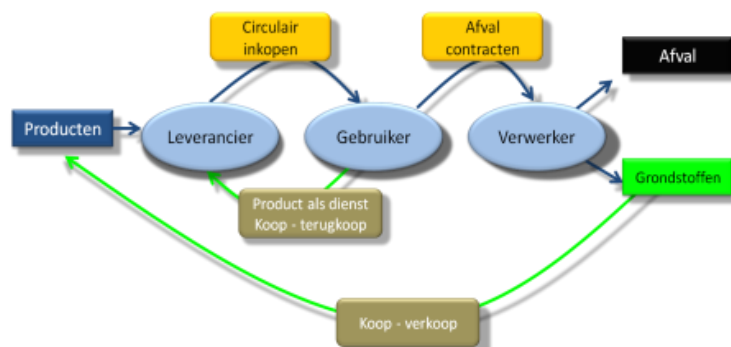
Het duurzaam inkopen heeft voor een enorme duurzame boost gezorgd. Het duurzaam inkopen van overheden en het bedrijfsleven is één van de redenen geweest dat veel bedrijven een Green Key hebben behaald, omdat de zakelijke markt alleen inkoop bij locaties met een Green Key keurmerk.

Ook voor Green Key deelnemers is duurzaam inkopen een belangrijk onderdeel. Er komen steeds meer duurzame producten en diensten op de markt en ook wordt de prijs en kwaliteit hiervan steeds interessanter. Het op de juiste manier borgen van duurzaam inkopen binnen uw organisatie zorgt er voor dat aan een belangrijk gedeelte voor het behalen van de Green Key is voldaan. Zorg in eerste instantie voor het opstellen van een duurzaam inkoopbeleid welke bekend is bij alle medewerkers die inkopen in uw organisatie. Soms is dat één centraal persoon en een andere keer is dat verspreid over verschillende afdelingen.

Vanuit de Green Key worden deelnemers voor sommige producten verplicht om volledig duurzaam in te kopen (bijvoorbeeld printpapier, schuimblussers en schoonmaakmiddelen), voor sommige producten moet een gedeelte duurzaam worden ingekocht (bijvoorbeeld Food- & Beverage producten) en voor sommige is het optioneel om deze duurzaam in te kopen (bijvoorbeeld bedrijfskleding, vaatwasmiddel, handdoeken etc.).

Zorg dat u bij al uw inkopen kunt laten zien dat u bij uw leveranciers heeft geïnformeerd naar duurzame(re) alternatieven. In sommige gevallen hebben duurzame(re) alternatieven nog een te groot prijsverschil of passen ze qua sfeer of kwaliteit niet binnen uw organisatie.

Ook circulair inkopen is een term die vaak in verband wordt gebracht met duurzaam inkopen. De kansen die de circulaire economie biedt voor Nederland worden steeds duidelijker. Recent onderzoek van TNO toont aan dat er jaarlijks tenminste €7 miljard te verdienen valt, ruim 50.000 banen gecreëerd kunnen worden en de milieu-impact sterk gereduceerd kan worden. De essentie van circulair inkopen is dat de inkoper borgt dat de producent (of een andere verwerkende partij) de producten of materialen aan het einde van de levensduur of de gebruiksfase, weer (optimaal) in een nieuwe cyclus kan inzetten, zodat er geen producten hoeven te worden weggegooid en alles volledig wordt gerecycled.

Meer weten over duurzaam inkopen?

- www.mkb servicedesk.nl/2504/wat-duurzaam-inkopen.htm
- www.nevi.nl/duurzaam-inkopen-mvi
- www.mvonderland.nl/green-deal-circulair-inkopen

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die u kunnen ondersteunen in het verduurzamen van uw inkoop van non-food producten.

12. Textiel

Textiel is letterlijk "al wat geweven is". Textiel is in de meeste gevallen gemaakt van linnen of katoen. Met name de katoenteelt is een gigantische belasting voor het milieu. Om een kilo katoen te telen is ongeveer 10.000 kilo water nodig. Al dat water wordt onttrokken aan rivieren, meren of ondergrondse waterreserves. Daardoor ontstaan watertekorten voor de lokale bevolking en wordt de bodem aangetast.

Gemiddeld wordt er twee keer per week met chemicaliën gespoten om insecten tegen te gaan en dan ook nog een keer om de katoenbollen makkelijker te kunnen plukken. Een kwart van alle insecticiden en een tiende van alle pesticiden op de wereld zijn nodig om katoen te maken - terwijl gangbare katoenplanten maar 1/33 van alle gewassen uitmaken. Voor elk katoenen T-shirt worden zo'n 7 eetlepels bestrijdingsmiddelen gebruikt. Die gifstoffen zijn erg schadelijk voor de arbeiders die met katoen werken en voor rivieren en akkers. De grond raakt zo uitgeput, dat men kunstmeststoffen zaait om productie weer enigszins mogelijk te maken.

Om de katoen in katoenproducten te verwerken wordt het gebleekt en gekleurd (ook schadelijk), om dan een chemische fixeer laag te krijgen. Om verfstoffen aan de natuurlijke stof als katoen te binden wordt formaldehyde gebruikt. Dit is een zeer giftige stof en mag volgens Europese standaarden maar in een kleine hoeveelheid toegepast worden. Helaas en voornamelijk met donkere kleuren om dit goed te laten hechten is deze vaak te hoog.

Om de katoen vanuit de productie landen naar Nederland te krijgen dienen veel kilometers te worden afgelegd, met de bijbehorende luchtvervuiling. De CO₂-uitstoot van katoen is 10 kg CO₂ per kg. Biologisch katoen is al veel minder belastend: er zijn dan geen bestrijdingsmiddelen en genetisch gemanipuleerde grondstoffen gebruikt. Fairtrade katoen garandeert dat de katoenboeren een goede prijs krijgen voor hun waar en stelt eisen om de milieubelasting door katoenteelt tegen te gaan.

Naast dat de katoenproductie slecht voor het milieu is, zijn ook de arbeidsomstandigheden in de katoenfabrieken vaak nog ondermaats. Echter maken kledingfabrikanten steeds vaker afspraken over gedragscodes om de arbeidsomstandigheden te verbeteren. Er ontstaan dan ook steeds meer gedragscodes waar zij zich aan houden. De normen voor deze codes verschillen en ook de manier van controleren verschilt. Elke verbetering is welkom. Enkele gedragscodes steken boven de andere uit. Goede gedragscodes zijn:

- Fair Wear Foundation
- Made By
- SA 8000, ETI (Ethical Trade Initiative)
- WRC (Workers Right's Consortium)
- FLA (Fair Labour Association)

Wilt u meer weten over verantwoord textiel?

- www.schonekleren.nl/informatie/fag/vervuiling
- www.milieucentraal.nl/winkelen/kleding/eerlijke-kleding

Green Key etalage

Klik [hier](#) voor leveranciers die u kunnen ondersteunen in het verduurzamen van uw inkoop van non-food producten.